

14.januar 2016

UPA 2016

Inatsisartut suleriasianni § 33 naapertorlugu aaliangigassatut siunnersuut imaattoq matu-muuna saqqummiuppara:

Nunatta pissarititaanik qimminut uumasuutinullu allanut nerisassianik, pisortanit namminersortunillu pigineqataaffiusumik tunisassiorneq, imminut akilersinnaasumik ingerlanneqarsinnaanersoq paasiniallugu, Naalakkersuisut Upernaakkut Ataatsimiinnermi 2017-mi agguassassamik nalunaarusiornissaannik peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.
(Inatsisartunut ilaasortaqaq Peter Olsen, Inuit Ataqatigiit)

Tungavilersuut:

Nunarput pisuussutinik ulikkaarpoq, uumaatsunik uumasunillu. Imartarput aalisakkanik ulikkaarpoq. Nunami imaanilu miluumasunik naammattunik peqarpugut; tuttnik, umimmannik, nersussuarnik, qilalukkanik, arfernik, puisinik, ukallit aqissit il.il. Nunarput peqaruttormat, piumagaluarutta pikkorinnerugaluaruttaluunniit sukku tamatigut immitsinnut pilersornerulersinnaagaluarpuq.

Kisianni ajoraluartumik taamattoqangilaq; Lilleholmip piffissami kingullermi nunatta pissaritaanik nioqutissiornikkut ineriartortitsinera eqqaassanngikkaanni, pisiniarfinni suniluunniit tamani pisiassat amerlanerpaartaat nunatta avataanersuusut takusinnaasarpurput. Asersuutiginnarsinnaavagut qallersuutissat, nerisassiat piariikkat ooriaannaat, minnerunngitsumillu qimminut uumasuutinullu nerukkaatissat.

Naatsumik oqaatigalugu; Nioqutissat nunatta avataaniit eqquussukkagut annertuallaarujussuarput, avammut tunisassiarisartakkatsinnut sanilliullugit. Aningaasarsiornitsinnut tamanna pitsaassuunngilaq tamannalu allanngortinneqartariaqartoq Inuit Ataqatigiinniit isumaqarluinnarpugut.

Nunatta imminut pilersornerulersinnaanerani sulissuteqarnitta saniatigut, nunatta avammut tunisassiornerulersinnaanera naalakkersuinikkut aamma soqutiginerusariaqalerparput.

Qimmit uumasuutillu allat nerukkaatissaannik nunatsinni nunattalu avataanut tunisassiorfissamik pilersitsiniarnermik isumaq immitsinnut pilersornerulernissatsinnut avammullu tunisassiornerulernissatsinnut aqutissatsialattut Inuit Ataqatigiinniit isumaqarfigaarput.

Nunatsinni qimmit qitsuillu amerlassusaat mianersortumik missingersorneqarsinnaapput 30.000-it missaannut. Taakkulu ataasiakkaarlutik ullormut 500 gr. – 1 kg missaat nerissallugu pisariaqartippaat.

Kisitsilaarsinnaagaanni nerukkaatissaq ukiumut ataatsimut katillugu 11.000 tons missaani atorfissaqartinneqartussaasoq takuneqarsinnaavoq (2005-mi nalunaarusiaq tungavigalugu).

Nunarsuattalu sinneranut unammilersinnaalissagaluarutta qanormita issagaluarpa?

Nunarsuatsinnimi angeqisumi inuppassuaqarfiusumi qimmerpassuaqarpoq, qitsuppassuaqarpoq, allanillumi uumasuutaasinnaasunik nerukkarneqarnissaminnik pisariaqartitsisorpassuarnik ulikkaavilluni ulikkaarpoq.

Tunisassiorfeqarnikkut nunarsuarmioqatitsinnut unammillersinnaalissagaluarutta tamanna qanoq torraatigissagaluarnerpa nuannertigissagaluarnerpaluunniit? Nuanniinnarani, kisianni suliffissaqartitsiniarnermut nunattalu aningaasaqarniarneranut aamma qanoq iluaqutaatigisinnaassagaluarnerpa?

Nerukkaatissiarineqarsinnaasutut takorloopakka savat miluumasullu allat erlavii neqaalu, minerunngitsumillu aalisakkat, raajallu tunisassiorfinnut tunissassiarineqarsimasut perlukui.

Misissuininni paasivara 1997-mi aammalu 2010-mi uunga qulequttamut assingusut sammineqarsimasut; 1997-mi aalisarnermut piniarnermullu ataatsimiisitaliamut suliassaq ingerlateqqinneqarsimavoq misissugassanngorlugu, taavalu 2010-mi apeqquteqaat aallaavigalugu oqallittoqarnerani naalakkersuisut innersuussutigisimavaat 2005-mi Kanukokap nalunaaruseriatinnikuusimasaa.

Savat erlavii, aalisakkat perlukui nerukkaasiarineqarsinnaanerat aammalu raajat qalipaataatorlugit kitin/kitosan-iliarineqarsinnaanera rejemel-iliortoqarsinnaaneralu nalunaarusiortoqarsimavoq.

Nalunaarusiami takuneqarsinnaavoq nerukkaasiorfissaq illumi naleqquttumi pilersinneqarsinnaaguni 15 mio.kr. missaanik naleqassasoq. Taassuma saniatigut nerukkaasiornermi atugassap (råvare) tikisinneranut 23 mio.kr. missaani aningaasartuutigineqarsinnaasut, tassumalu saniatigut tunisassiassap avammut nassiussorneqarneranut 10.4 mio.kr.-it aningaasartuutigineqarsinnaasut. Ingerlaneqarneranullu soorlu sulisoqarnermut 1,3 mio.kr. aningaasartuutigineqarsinnaasut ilimagineqarluni.

Taamaattorli naatsersuutigineqarpoq ukiumut 54 mio.kr. missaani kaaviaartinneqartassasut.

Nunatta avataanut tunisassiulersinnaaneq pisariaqartinneqalersinnaasoq nalunaarusiap aamma takutippaa, ukiumut tunisassiarineqarsinnaalersussap 9.000 tonsiusup nunatsinni tamakkerlugu tunineqarsinnaannginnera pissutigalugu. Taamaattumik avammut tunisassiulersinnaanissaq ilanngunneqassappat misissueqqinnissaq pisiariaqartinneqassasoq nalunaarusiami oqariartuutigineqarpoq.

Nalunaarusiami oqariartuutigineqarpoq nerukkaasiorfimmik pilersitsisinnaaneq imminut akilersinnaalluartuusoq savanik toqoraavimmut aammalu aalisakkerivimmut qanittumut inissillugu sanaatorsinnaannaagaanni.

Assersuutigiinnarlugu Narsami savanik toqoraaveqarlunilu aalisakkeriveqareerlunilu, taamaattumik soqutiginarsinnaassaluarpoq paasissallugu periarfissaqarnerasoq Narsami nerukkaasiorfissap pilersinneqarsinnaanera.

Tassa kisianni nalunaarusiaq ukioq aqqanillit matuma siorna suliarineqarnikuuvoq, pisoqalereersimasutullu immaqa oqaatigineqarsinnaalluni.

Taamaattumik siunnersuutigaara nutaamik ullutsinnut naleqqunnerusumik tigussaannerusumillu nalunaarusiortoqarnissaa, taamaalilluta piffissami qaninnerpaami iliuseqarnissatsinnut tunngavissaqarluarnerulerniassagatta.

Tunisassiorfik pilersinneqartussa qaqorloorpara piginneqatigiiffittut ingerlanneqalissasoq. Pisorta-nit, inuinnarnit, namminersorlutillu inuussutissarsiortunit piginneqataaffigineqarluni ingerlanneqar-tussasutut.

Neriuppunga siunnersuutiga tigulluarneqarumaartoq.

Pisortanut aningaasatigut allaffissornikkullu kingunerisassat.

Missingersorneqarpoq siunnersuut una akuerineqarpat Namminersortut ukiumut (AC årsværk) kr. 500.000-missaanik aningaasartuuteqartassasut.

Namminersorluni inuussutissarsiuteqarnermut aningaasatigut allaffissornikkullu kingunerisassat.

Soqanngilaq

Innuttaasunut aningaasatigut allaffissornikkullu kingunerisassat.

Soqanngilaq.